

Dokumenti i projekti

ŽRTVE IMAJU PRAVO NA ISTINU I DRŽAVA SE TE OBAVEZE MORA PRIDRŽAVATI

Huan Mendez *specijalni savetnik generalnog sekretara UN za sprečavanje genocida*

Specijalni savetnik generalnog sekretara UN Kofija Anana za sprečavanje genocida Huan Mendez, učestvovao je na regionalnoj konsultaciji nevladinih organizacija

Govoreći na temu „Obaveze države i prava žrtava u odnosu na povrede ljudskih prava u prošlosti“, Mendez je ukazao na čestu pojavu u društvima u tranziciji da uspostavljanje pravde sprečavaju pripadnici bivših režima koji ostaju u institucijama nove vlasti, definišući pojam tranzicione pravde, kao „proces u kome jedna zemlja iz totalitarnog režima prelazi u demokratsko društvo, tokom kog je izložena specifičnim izazovima suočavanja s nasleđem“. „Taj period nikada nije lak ni jednostavan, jer ljudi iz prethodnog režima i dalje zauzimaju funkcije i u tranzicionom periodu i oni koče i podmeću klipove onima koji pokušavaju da utvrde istinu o zločinima“, rekao je Mendez.

On je kazao da su se u poslednjih desetak godina u međunarodnom pravu pojavile nove norme, koje za sve države postaju obavezne. Među tim normama koje podrazumevaju osnovne korake u procesu tranzicione pravde jesu, pre svega, obaveza države da ustanovi istinu i da sudi počiniocima zločina. „U te norme spada i odšteta žrtvama, važan element koji omogućuje vraćanje dostojanstva žrtvama, jer je u osnovi zločina namera da se članovima zajednice oduzme dostojanstvo“, kaže Mendez.

Huan Mendez je posebnu pažnju posvetio značaju vanpravnih elementa koji moraju da budu deo procesa tranzicione pravde. „Ako imate hiljadu zločinaca, samo stotinak će biti osuđeno, ostalih devet stotina ostaju na slobodi. Žrtve stoga nikada nisu zadovoljne, pošto nije sve istraženo i nisu svi kažnjeni, a i za one koji jesu smatraju da nisu dobili zasluženo. Zato je bitno imati, pre svega, element istine, zato što mogu da se pronađu dokumenta u tajnim arhivama, otkopaju grobnice i utvrde ko je to uradio. Za takvu nameru osniva se komisija za istinu, koja je posebno važna kada postoji poricanje zločina. Kada se izađe s pomenutim dokazima, poricanje se neutrališe. Važna je i korenita reforma, koja mora da zahvati vojsku i policiju, uz isključivanje iz tih institucija svih onih koji su počinili zločine.“

Zatvorenik savesti

Huan Mendez je započeo svoju pravničku karijeru odbranom političkih zatvorenika, zbog čega ga je argentinska vojna diktatura duže od godinu dana držala u pritvoru, gde je bio i mučen. Zbog toga ga je Amnesty Internešenal proglasila „zatvorenikom savesti“. Po puštanju iz pritvora, pred kraj sedamdesetih godina prošlog veka, g. Mendez se preselio u Sjedinjene Američke Države.

Predsednik Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu Huan Mendez založio se, pre svega, za ispunjenje obaveza država nastalih na prostoru bivše Jugoslavije prema žrtvama kršenja ljudskih prava, uključujući zadovoljenje potrebe za istinom i pravdom. On je podržao ideju Fonda za humanitarno pravo o formiranju regionalne komisije za žrtve u oružanim sukobima na prostoru bivše Jugoslavije: „Imam osećaj da mora da postoji jedan regionalni napor, jer će takav pokušaj omogućiti društvima da premoste jaz koji postoji između njih, da se govori potpuna istina, da se prihvati ružna strana istine, pokaže tolerantan stav i da se shvati i mišljenje drugih o tome zašto je do svega došlo. Ne želim da kažem da su pojedinačne komisije za istinu loše rešenje, ali u ovom konkretnom kontekstu pokušaj da se zajednički sagleda ono što je dovelo do nemilih događaja jeste validan pokušaj.“

Mendez je upozorio na svu delikatnost i osetljivost posla oko utvrđivanja onoga što se dogodilo u nedavnoj prošlosti: „Radi se, zapravo, o obavezama država. Mislim da je zajedničko utvrđivanje istine način na koji postjugoslovenska društva mogu da shvate problem kršenja ljudskih prava. U slučaju bivše Jugoslavije, ako se to radi u okviru etnički homogenih zajednica, postoji prava opasnost da ova aktivnost može da donese konfliktne rezultate i samo pogorša tumačenja iz istorije koja su stvorila uslove za rat u prvom redu.“

Predsednik Međunarodnog centra za tranzicionu pravdu ipak nije imao dilema oko toga da zemlje koje su bile uključene u konflikte moraju da prevladaju svoje ratno nasleđe: „Postoji obaveza država da se što je

moгуће detaljnije i sveobuhvatnije prikupe sve činjenice koje se odnose na kršenje ljudskih prava u određenom predmetu. I što se tiče žrtava, postoji još jedno pravo u nastojanju, a to je pravo na istinu i država se te obaveze mora pridržavati. Drugo se odnosi na pravdu, da se zločini istraže i da se krivično gone i kazne, jer ne postoji nijedan prihvatljiv izgovor da se to ne učini."

Preuzeto iz Biltena "Tranziciona pravda" Fonda za humanitarno pravo